

ספריי — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קיבץ
שלשלת האור

שנר
ראשון

היבץ
שמיני

מאמר

ביום השמיני עצרת - תרצ"א

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מגוכתי"ק

על ידי מערכת

"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

מאה ואחת שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

לזכות
חי' שרה בת רחל לאה תחי'
לרגלי יום הולדת שלה - כ"ה אלול
לאורך ימים ושנים טובות
*
נדפס ע"י הורי' שיחיו

כתובתינו באינטרנט: <http://www.torah4blind.org>

דאורייתא, שהוא תענוג הפשוט כמו שהוא בהעלם העצמי דחכ', ונשמתא לנשמתא היא התורה כמו שהיא בשרשה בחי' שעשועים, תענוג הפשוט הכלול בעצמותו ית', ובמדרי' הנשמה אי' בזהר שהן גר"ן ונשמה לנשמה שהן ב' המדרי' דחי' יחידה, ויחידה שמקבלת מיחיד. ולכן בשמחת תורה שמחים עם התורה עצמה, שלמעלה גם מהתענוג שהוא פנימי' התורה, והיינו דהשמחה היא עם התורה כמו שהיא שעשועי המלך בעצמותו, ושמחה זו באה בריקוד רגלים, דהשמחה הגדולה ביותר באה בריקוד דוקא, ובעיגול בלי אשר ימצא ראש וסוף, ובלתי מורגש כלל, וע"ד בכל מאדך הגם שהוא בל"ג של הנברא, שגם הבל"ג שלו הוא ג"כ גבול, ומ"מ בהנברא הוא בל"ג, הנה מעוררים ע"י מאד העליון, כמו"כ ע"י השמחה הגדולה בריקוד בלתי מורגש, בהנחת כל מציאותו ובביטול גופו בעמל רב, בזיעה של מצוה גדולה, שמוסר ונותן גופו ונפשו בשמחת התורה, אשר כל ישראל מתקבצים יחדו להבטל בשרשם ומקורם, הנה ע"י עצרת תהי' לכם, בקליטה טובה על כל הטוב שנמשך ברה"ה ויוכ"פ, להיות צמיחה טובה בתורה ועבודה וברוב טוב בכל השנה.

שבתה, וזהו"ע זכירות היו לי הפוך בחל' תענוג העולם שבחכמה התורה ובמו
 הפעמים והננינות שחורה, וצ"כ מפני מה נעניש על זה, הלא זהו מעלה וזכרון.
 נבוא, וגם מהו היום ולסוף דברי תורה נכח פהן העניף עיניך בו ואיננו
 אהה כורע אונן ופירות, דמשמע דלולי זאת חל' סמנאי לקרא אונן כגם זכירות
 אבל מאחר דתענית עיניך בו ואיננו א"כ איך אפשר לקרא אונן כגם זכירות
 אך הענין הוא דהנה כתיב עוסה אור כשלמה נושא שמים כיריעה, והם ב' בחל'
 שחורה, דעוסה אור כשלמה הוא מה שהתורה היא מנוצץ לקרא נ"י באו"ם ביה"ח
 ונושא שמים כיריעה הוא מה שהתורה מנוצץ בין אב"ם לעולמות תכפדי יתהיך
 הגילויים מעצמות א"ם כ"ה בעולמות והו' ע"י אמצעי התורה והיינו בעני' תענוג
 העצמי המלוכש בתורה כמו שהיא בחל' חל' המדומה, דהנה נודע דהתענוג הוא עיקר
 הקיום והחייה על כל דבר, דכל כח עיקר קיום מציאותו נחיתו הוא התענוג
 ובמו ע"ה"ם נכפש האדם אנו רואים שכל מוחותיו ובחיותו כל עיקר קיום מציאותו
 וכל התפשטותו הוא ע"י התענוג דוקא דגם מי שהוא איש חסיד בעצם נמשך
 דגם ליתובים, מ"ה מה המעוררות חסד בלבו והתגלותו בהתשועותו הוא דוקא
 ע"י התענוג שיש לו כשרת חסד ^{התענוג} תחת חסד כמעט כמש"ל ולא
 חל' כמעורר חסד בל"ה ע"י התענוג הוא מעורר חסד חסד וזהו עיקר החיות
 שבה ^{התענוג} התפשטות ביותר, ובמו אע"ה שחל' איש חסד בעצם חל' עיקרו הוא
 מצד התענוג ^{התענוג} וזהו ^{התענוג} נ"ע ענין בחל' כי חסד חסד הוא
 בחל' חסד הענין, דהנה מורינו הנע"ם נ"ע אשר כי יש חסד ורב חסד בפול,
 והפך חסד, וכיאר רבינו הגדול נ"ע חסד הוא בחל' ז"א, ירב חסד כאריך אנון,
 ורב חסד כפול ^{התענוג} הפארה בחל' אריך אנון בחל' ז"א, או הנה בחל' ז"א הוא כחל' זקן
 והחסד הוא בחל' ורב חסד כפול בחל' אריך, וחפץ חסד הוא חסד הענין, נמשך
 חסד לענות חסד מפני התענוג, והמשל בזה חיש ב' חר"י בספריו אורחים הא'
 הכאשר מודתו לו אורחים ח"ה אפ"ס ומעט ומכנס הכל מילוי ירכיחם/אבל אינו
 תאב ומשתוקף לאורחים, ורב כאשר מודתן אורה מכניסו ושכחו, דאם תתאב ענין חסד
 שיבאו אליו אורחים, וכשאינם מצטרף ע"ז בעקר רב, והוא מפני נודת התענוג כשרת
 החסד, שהפך לענות חסד וכמו א"ע חל' חסד חסד עלו מפני נודת התענוג שחל' ז'
 חסד כשרתו של חס"ה חר"י ע"י התענוג הוא התפשטות חסד ביותר, וכן הוא
 בכל המדות, ובהם השכל, וכל"ם חר"י עיקר קיום מציאותו, ועיקר חייו, הוא ע"י

צילום מעמוד של המאמר עם הגהות בגוכתי"ק כ"ק אדמו"ר (מהור"י"צ) נ"ע

ב"ה.

פתח דבר

לקראת שמע"צ ושמח"ת הבעל"ט, הננו מוציאים לאור - בפעם הראשונה מגוכתי"ק - את המאמר ד"ה "ביום השמיני עצרת - תרצ"א", אשר לכ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נ"ע, שאמרו בשמע"צ בריגא.

לחביבותא דמילתא נדפס צילום מעמוד אחד של המאמר עם הגהות בגוכתי"ק.

מערכת "אוצר החסידים"

עזרה"ס, ה'תשס"ד
ברוקלין, נ.י.

מאה ואחת שנה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

בע"ס הגנוזות באוא"ס שלפני הצמצום שגם שם יש ע"ס מהכתר עד המל', ובכל המדרג' ראשית ההמשכה היא בבחי' החכ', וע"י אמצעות החכ' נמשך בהע"ס. וו"ע חכ' דתו' כמו שהיא בחכ' הקדומה שבעצמות אוא"ס ב"ה, שהוא הממוצע שבה וע"י נמשך בחי' התענוג העצמי בכללות ההשתל'. וזהו זמירות היו לי חוקיך דלהיות שהתו' היא ממוצע ע"י נמשך בחי' התענוג בכל ההשתל' שזהו קיום וחיות כולם, ולזאת הנה כל ההעלאות וההמשכות תלויות בתורה מאחר שזהו מקור כולם, וע"כ ה' מתנחם א"ע בעת צרתו מאחר שהכל תלוי בתורה, וא"כ מה תופס מקום כל עניני העולם לגבי זה והי' משתעשע בעסק התו', וזהו זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי.

והנה הגם דזה מה שדוד התנחם בהתענוג שבתו' הוא מעלה ומדריגה גבוה מאד, מ"מ נענש ע"ז, לפי שיש עוד מעלה בתורה שלמעלה מזה באין ערוך כלל, להיות דכ"ז הוא כמו שהתענוג העצמי בא בבחי' העלם העצמי דחכ', אבל באמת הרי התורה היא בחי' שעשועים העצמי' ממש שאינו בא בהתלבשות בשום דבר, גם לא בבחי' העלם העצמי דחכ', והוא בחי' תענוג עצמי שאינו מלוכש ואינו מורגש בשום דבר, וזהו אמיתית בחי' הטעמים בתורה שלמעלה מבחי' טעמי תורה. דהנה ידוע שיש טעמים נקודות תגין ואותיות, דסדרן הוא האותיות, וכל אות יש לו תג שעל גבי האותיות, ויש לו נקוד קמץ פתח חירק, וטעם שהוא הנגינה, והנגינה היא הנועם והעריבות שבהאותיות שהוא טעם וענג. והנה בטעמים גופא הרי יש אותיות תגין נקודות וטעמים, שישנו האות של הטעם, ותגו ונקודתו וטעמו שהוא בלתי מורגש כלל. וזהו דרש רבא מפני מה נענש דוד שקרא לדברי תורה זמירות, דשיר וזמרה הוא טעם המורגש, והוא התענוג הפשוט כמו שבא בהעלם העצמי דחכ', והגם שזהו מדרג' גבוה במאד, אבל מ"מ הרי יש לו אחיזה, אמר הקב"ה דברי תורה שכתוב בהן התעף עיניך בו ואיננו שהוא תענוג הפשוט העצמי הבלתי מורגש, ואין לו שום אחיזה, ולמה אתה קורא רק זמירות, שהרי יש עוד מדרג' גבוה מזה, והיא התורה כמו שהיא בשרש שרשה בהעלם העצמי דא"ס, היינו תענוג הפשוט כמו שהוא כלול בעצמותו.

וזהו ביום השמיני עצרת תהי' לכם, דהקליטה הטובה דכל הטוביין וריבויין יהי' לכם לנש"י, וקליטה זו באה ע"י ההכנה שמקודם, דבחדש אלול הוא התחלת העבודה בתשובה בעשיית חשבון צדק בנפשו, מכל מה שעבר עליו במשך השנה, והו"ע רטיבת הארץ שהיא הכנה טובה להחרישה שבימי הסליחות, ובר"ה היא הזריעה בקב"ע מלכותו ית', ובעשיית ויוהכ"פ הוא הרקבון וההפסד הצורה, ואח"כ בימי סוכות הוא גילוי השמחה שהם הצמח החדש הכללי, ואח"כ בשמע"צ הוא הקליטה הטובה, להיות צמיחה בריבוי במשך כל השנה, ואז עושין שמחת תורה, ואופן השמחה הוא שמרקדין עם התורה כמו שהיא חגורה ועטופה. והענין הוא דהנה אי' בזה דבתו' יש לבושא גופא ונשמתא ונשמתא לנשמתא, דלבושא הם ספורי מעשיות שבתורה ואותיות התורה, גופא הם דיני התו' וגליא שבתורה, נשמתא הוא פנימי' התורה רזין

(* לתוכן המאמר - ראה ד"ה ולקחתם לכם וד"ה ביום השמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' כד ואילך). ד"ה יו"ט של ר"ה וד"ה טוב טעם תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 7 ואילך). סה"מ קונטרסים ח"ג ע' קסב ואילך).

התורה דאצי' שבה ועל ידה נמשך בחי' התענוג, וכמשנת"ל במשל בנפש האדם שהנפש מתענג בכל מיני עונג בכל החושים והכחות, והרי התענוג שבעצם הנפש מושלל מכל כח פרטי, והתענוג הנ"ל בא בהגבלה בכחות פרטי, ובהכרח שזהו ע"י כח כללי הממוצע ביניהם, והוא כח החכ' שהוא כלי להגילוי' עצמי' שבנפש. כמו"כ יובן דבכדי שיהי' המשכת התענוג דעצמות אוא"ס ב"ה בפרטי המדרי' דאצי' זהו ע"י בחי' ח"ע דאצי', דאוא"ס שורה בחכ', וכנודע דבחי' אוא"ס שאינו בערך ובגדר התלבשות בכלי ה"ה מתלבש בכל פרטי המדרי' דאצי', ומן האצי' נמשך התענוג גם במדרי' שבבי"ע.

והנה הע"ס דאצי' הן בבחי' מקורים גלויים לההתהוות שבבי"ע, שהרי הע"ס הן בחי' הגילוי' דאוא"ס ב"ה, שז"ע האצי' שהוא גילוי, וכמאמר אנת הוא דאפיקת עשר תיקונים כו', והן עד"מ כחות הגלויים שבנפש שפועלים בגילוי, וידוע שיש כחות הנעלמים בנפש שמהם נמשכים הכחות הגלוי'. והנה הכחות הנעלמים שבנפש הגם שאינם משתלשלים זמ"ז, כמו הכחות הגלויים שנמשכים ומשתלשלים זמ"ז, והיינו שאינו נמשך בהם האור מעצם הנפש, כ"א כל כח מקבל אור וחיות הנפש מהכח שלמעלה הימנו, ובכללות כולם הוא מכח החכ' הכולל כולם כנ"ל, אבל הכחות הנעלמים אינם נמשכים זמ"ז, שמקבלים כולם האור וחיות מהנפש עצמה, ולכן התוקף הוא בכל הכחות בשוה, ומשו"ז אין בהם סדר והדרגה שכולם מתגלים בשוה. מ"מ בעצם מהותם ה"ה מחולקים זמ"ז, ויש בהם עליון ותחתון מצד עצם מהותם, שהרי המוחין והמדות הן מהותם נבדלים בעצם, ומהות מוחין ה"ה מהות נעלה ממהות מדות, הרי כמו"כ הוא גם בהכחות הנעלמים שהמוחין בעצם מהותם נעלים המה מהמדות, רק שאור הנפש מאיר במדות כמו בהמוחין, אבל מ"מ מצד עצם מהותם הרי מהות המוחין הן למעלה, ועם היות שאין בהם סדר והדרגה בהמשכתם והתגלותם, מ"מ בהעלם יש בזה ג"כ איזה סדר, שהרי אנו רואין בחוש בהתגלות הכחות הנעלמים שאינו דומה אם ההתגלות היא מהמדות לבד או שהמוחין הן ג"כ בהתגלות, דאז המדות הן באופן אחר, עם היות שגם אז המדות הן בתוקף ואינם מתנהגים ע"י המוחין להיות בהם חלישות מצד המוחין, דבכחות הגלויים הרי גילוי המוחין פועלים חלישות בהמדות שאינם בתוקף כ"כ ובכחות הנעלמים הרי אינו כן, מ"מ הרי הן באופן אחר, וטעם הדבר הוא מפני שמתבטלים לגבי התגלות המוחין, לפי שהן כח עליון יותר, והמוחין פועלים על המדות, וא"כ הרי בהכרח לומר שגם בזה ה"ה מקבלים ע"י המוחין, רק שהוא באופן אחר מכמו בכחות הגלויים, אבל מ"מ ההמשכה הוא ע"י אמצעי' המוחין, בכלל, וכח החכ' בפרט, מפני שכח החכ' הוא מ"מ בקירוב יותר אל עצם הנפש, וכל המשכות מהנפש הוא ע"י החכ'. והדוגמא מזה יובן למעלה דע"ס דאצי' הן בחי' מקורים גלויים, אמנם שרש ומקור כל הדברים ישנם כמו שהן בבחינתם ומדריגתם בבחי' העלם אוא"ס ב"ה שלמעלה מהאצי', כמו בע"ס דעקודים וא"ק, וכידוע שא"ק כולל כל ההשתל' מרוכ"ד עד סוכ"ד, ושרש שרשן הוא

בס"ד. שמע"צ, תרצ"א. ריגא

ביום השמיני עצרת תהי' לכם, דהנה יום הוא גילוי וכמ"ש ויקרא אלקים לאור יום, דאור שהוא גילוי נקרא יום, ועצרת הוא ל' העכבה והעצרה שהו"ע הקליטה, וכמו הזורע גרעין בארץ דלאחר שמשקין את הארץ ומרכינין אותה במעט וחורשין אותה שמפריין לפירורים קטנים, זורעים בה הגרעין, ואז הגרעין נרקב בארץ ונראים צמח הקל, שזהו סימן טוב על קליטת הגרעין שנקלט בכי טוב ותהי' הצמיחה בריבוי גדול, וזהו עצרת שהוא הקליטה הטובה, אחרי הרטיבה חרישה וזריעה ורקבון וצמיחת הצמח הקל שבו וע"י נראה שהצמיחה תהי' בריבוי גדול, דשמיני הוא ל' שומן, ומשמן הנק' פרוכטבארקייט, וכלשון הזוהר טוביין וריבויין, שהכוונה בזה הוא מה שהוא טוב בעצם, והטוב הזה מתרבה ומתברך בריבוי גדול. וזהו ביום השמיני עצרת דהאורות והגילויים הטובים והמרובים, הנה עצרת תהי' לכם שהם נקלטים בנש"י להיות הצמיחה הטובה והמרובה במשך כל השנה, והכלי לזה הוא עצרת שהוא לשון אסיפה וקיבוץ, וכמ"ש (יואל א) קראו עצרה, ואמר רבינו הגדול נ"ע דעצרת תרגם כנישין תהי' לכוין, פי' כנישין התאספות והתקבצות יחד למקום אחד, דהיינו שכל בני ישראל יתקבצו כלם להכליל במקום אחד במקורם ושרשם, וזהו הטעם מה שבשמע"צ עושים שמחת תורה ששמחים עם התורה. וצ"ל כללות הענין דביום השמיני עצרת שהוא הקליטה הטובה בכל הטוביין וריבויין, ומהו שהכלי לזה הוא שמתאספים ומתקבצים כל בני ישראל יחד להכליל במקורם ושרשם, והתכללות זו היא בשמחת תורה, דלכן עושין שמחת תורה בשמיני עצרת. וצ"ל מהו"ע דשמחת דלכאורה הנה בשמחת תורה הי' ראוי לעסוק בהתענוג דדברי תורה, וללמוד דיני התורה או לספר ספורי התורה, ועכ"פ לומר פסוקי תורה, או להביט באותיות התורה, ובאמת הנה העבודה בשמחת"ת הוא שמתקבצים כל ישראל ושמחים עם התורה כמו שהיא הגורה ועטופה, ורוקדים עמה בריקודים במסירת ונתינת וביטול כל גופו ממש, והיא זיעה של מצוה שפועלת ענינים גדולים בגילויי הנפש כידוע, דבזה הרי כל ישראל שוין, ואפילו אנשים פשוטים שמחים בשמחת התורה, ואף גם מארי תורה הנה זאת היא עבודתם לשמוח בשמחת התורה באופן זה דוקא. אך הענין הוא דהנה אורייתא מחכמה נפקת דשרש התורה הוא מבחי' החכ', ומבשרי אחזה אלקה, דהנה בכחות הנפש הרי יש ב' מדרי', כחות מקיפים וכחות פנימים, דרצון ותענוג הם כחות מקיפים, ומן החכ' ולמטה הם כחות פנימי', וכח החכ' הוא ראשית הכחות פנימי', ובכחות פנימי' גופא יש ב' ענינים מוחין ומדות, וההפרש ביניהם הוא דהמדות הן גילוי הארה בלבד, אבל מוחין הם עצמות, ולכן כל ענין פעולת המדות הן אל הזולת, דפעולת המדות אינם שייכים על עצמו כ"א על זולתו, אבל המוחין הן מעצמות האדם, ולכן הם לעצמו שיושב ומשכיל לעצמו.

והריחו ביראת ה', וכן בעונג האלקי שבדבור בד"ת, וכן במדות אהו"ר שבכולם הנפש מתענג בהם בתענוג עצום בעונג אלקי, וכ"ז הוא ע"י אמצעות כח החכ' שבנפש שהוא הכלי לכה התענוג שבנפש, ובו וע"י הנפש מתענג בכל מיני עונג אלקי בהכחות פריטים. וכמו שבאדם יש התלבשות התענוג בכל פריטי הכחות שלו והכל בא מעצם הנפש ע"י כח ומקור כללי הכולל כלם, כמו"כ יש התלבשות התענוג בכל חלקי דצ"ח הגשמי' (לפי שזהו קיומם וחיותם), וכמו התענוג שבדומם בכסף וזהב ואב"ט, ותענוג שבצומח בתבואה ופירות, ותענוג שבכל מין החי, שבכולם יש התלבשות התענוג, ומקורם הכללי נמשך מפסולת התענוג האלקי שבגעה"ת ע"י הנהרות היוצאים מג"ע, וכמ"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו', הנה בהם וע"י נמשך פסולת התענוג האלקי בכל חלקי הדצ"ח הגשמי', כי גם בג"ע יש בחי' דצ"ח רוחני', והיינו דגם מדרי' הגשמי' שבג"ע הם רוחני', וכמו קרקע הג"ע שהוא גשמי אבל הוא בחי' הרוחני שבגשמי, ובאדה"ר כתיב וייצר ה"א את האדם עפר מן האדמה שבריאנו הוא מקרקע הג"ע, אמרו"ל (ב"ב דנ"ח ע"א) עקביו של אדה"ר דומה לגלגל חמה, דעצם גשם גופו הי' באופן אחר לגמרי, ולכן הגם שהי' צריך לאכו"ש ושאר צרכי הגוף ומ"מ הרי לא הי' בזה הרגש תאוה כלל, דכל תאוה הי' בא מצד חומרי' הגוף, ואדה"ר בבריאנו לא הי' חומרי, ויצירתו היתה מקרקע הגן עדן שהיא רוחני' שבגשמי', ולכן אחרי שחטא אדה"ר כתיב ויגרשהו מג"ע דהגשמי' שבג"ע אינו סובל את מי שהוא עובר על רצון ה', וכן יש צומח בג"ע וכמ"ש ויצמח ה' אלקים כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, ונקראים עצי ה', ונשמות ומלאכים שבג"ע שהן בחי' חי ומדבר, שבכולם יש בחי' תענוג אלקי בכל פרט ופרט, ומפסולת התענוג שבג"ע נמשך בדצ"ח שלמטה. ומובן שגם המדרי' התחתונה מהתענוג שבג"ע הי' למעלה הרבה מהתענוג היותר עליון שבדצ"ח הגשמיים, והיינו דכל התענוגים הגשמיים, ואף גם תענוגי בני אדם הרוחני' שהוא התענוג שבשכל והשגה אפי' השגה מופשטת בתכלית, הי' גשמי לגבי מדרי' היותר תחתונה שבג"ע, וגבוה מעל גבוה שומר שהתענוג שבגעה"ת שבעשי' נמשך מג"ע שביצי' וברי' עד ששרש כולם הוא מעולם האצי'. וכנודע שיש בחי' דצ"ח באצי', שו"ע שמות דצ"ח שיש למל', דלפעמים נק' בשם אבן ועפר שהוא דומם, ולפעמים בשם שושנה ותפוח, ופעמים בשם בהמה וגם נק' אדם. אמנם זהו שרש ביי"ע כמו שהוא באצי', וכנ"ל דבבחי' מל' הרי יש בחינה ומדריגה שזהו שרש ביי"ע שבאצי'. וגם באצי' בכלל אי' בע"ח שיש בחי' דצ"ח באצי', להיות כי אצי' הוא בחי' מקור כללי לכל מה שנתהווה בבי"ע, והגם שאצי' מובדל בערך מבי"ע, מ"מ הי' ממוצע בין אוא"ס המאציל אל הנבראים, והיינו להיות דאצי' הוא ההתגלות דאוא"ס ב"ה שבא מההעלם אל הגילוי, ע"כ הי' בבחי' מקור בכלל להתהוות, ומבחי' התענוג שבעולם האצי' נמשכים כל התענוגים שבבי"ע, ובאצי' גופא גילוי והמשכת התענוג הוא ע"י מקור כללי הכולל כלם וממנו נמשכים בכל המדרי' דאצי' בפרט, והוא בחי' ח"ע דאצי', והוא בחי'

והנה הדוגמא מזה יוכן למעלה בהפרצופים העליונים, דכל פרצוף הוא כלול מב' מדר' ג"ר וז"ת, דהג"ר שבהפרצוף שהם המוחין שבו הנה זהו בחי' עצמותו של הפרצוף ההוא, והז"ת שבו שהם המדות זהו מה ששייך להמדר' שלמטה הימנו. והנה התורה היא בחי' ח"ע דאצי' שהיא בחי' עצמות אצי', להיות דעיקר עצמות האצי' הן המוחין, והגם דבאצי' בכללות הרי גם בחי' המדות דאצי' הן גופו של אצי', ורק בחי' המל' דאצי' כמו שהיא באצי' הרי יש בה בחי' ומדר' מה שהוא שרש ומקור ב"ע שבאצי', אבל בחי' ז"א הוא בחי' גוף האצי', מ"מ בפרטות המדר' הנה עצמות האצי' הן המוחין, וע"כ התורה שהיא ח"ע היא עצמות האצי', וגילוי והמשכת התורה ה"ז התגלות בחי' העצמיות דאצי'. שזהו ההתחדשות דיתוד העליון דמ"ת על בריאת העולם, שהרי בריאת והתהוות העולמות הוא ג"כ מהארת אצי', שזהו בחי' הכח האלקי המהווה, דאצי' הוא אלקות, רק שזהו הארת אצי' לבד, דמעצמות האור דאצי' הרי א"א שיתהוו מציאת הנבראים, כ"א רק מהארה חיצונית לבד, והיא ההארה הבאה ע"י הפרסא שבין אצי' לבי"ע שאין זה מהות אור האצי', ובאצי' גופא אין זה מבחי' עצמות האצי' כ"א מה ששייך אל העולמות, ובפרטי' המדר' באצי' גופא הוא בחי' מל' דאצי', דאור זה הוא שמתעלם ומסתתר בהפרסא ונעשה מקור לעולמות, אבל במ"ת נמשך מבחי' עצמות האצי' שז"ע חכמת אדם תאיר פניו. ובוה יובן מ"ש וארא אל אברהם כו' ושמי הוי' לא נודעתי להם, לכן אמר לבני' אני הוי', ולכאורה הלא גם התהוות העולמות הוא משם הוי', וכמ"ש ביום עשות הוי' אלקים ארץ ושמים, אך זהו רק הארת שם הוי' שנמשך ע"י שם אלקים, אבל במ"ת נמשך עצמות שם הוי', וזהו מה שפרש"י לא ניכרתי להם במדת אמיתית שלי, והיינו דבחי' האמיתית והעצמות דשם הוי' נתגלה במ"ת. וזהו אורייתא מחכ' נפקת היינו בחי' חכ' הקדומה, וכמ"ש כאשר יאמר משל הקדמוני, והיא בחי' החכ' שבצמנות א"ס, והוא מה שבידיעת עצמו יודע את התורה, שעז"נ לא ידע אנוש ערכה רק אלקים הבין דרכה, כי חכ' זו נעלמה טמונה וצפונה בעצמותו ית', ואינה בבחי' חכ' וידיעה גלו' כלל, ועש"ז נקראת ידיעת עצמו, וידוע בענין ידיעת עצמו דפירושו וענינו הוא ידיעת העצם ממש כמו שהוא למעלה עדיין מבחי' אור וגילוי, ומ"מ ה"ז בבחי' ידיעה עכ"פ, רק שזהו מה שידוע את העצם כמו שהוא. והמשל בזה הוא כמו ידיעת החכם בעצם כח חכמתו, דהנה גדר החכ' הוא גדר האור, וגדר האור הוא גדר הגילוי, והיינו דגדר החכ' הוא אור וגילוי, וחכם הוא שמוגדר בהגדרות דחכ', ולכן על חכם מופלג בחכמה אומרים עליו ער האט א ליכטיגע קאפ, ער האט א אפפענע קאפ, שזהו גדר האור וגדר הגילוי, והיינו דלבד זאת שהחכם הוא מה שיש לו ידיעה גדולה ורחבה בריבוי מושכלות, הנה עיקר ענינו שכח שכלו פתוח ומאיר עד כי הכל גלוי לפניו. והנה כשם שמעלת החכם הוא להשכיל ולהתחכם בכל השכלה, כן הוא מעלת חכמתו להבין מציאות מהות כחות הנפש ומעלתו, וידיעת החכם בעצם כח חכמתו הוא מה שגם קודם שראה והתענין להכניס עצמו בהענין של ההשכלה היא ה"ה יודע שיבא

בעת אשר הנפש בעצמו אינו בתענוג בעצמו, דלא מיבעי כאשר האדם הוא באיזה צער, דצער הוא היפך הענג, אלא אף גם בעת שהוא טרוד ביותר, והיינו דבעת אשר עצם נפשו טרוד, אז הרי לא יקבל עונג משום דבר, וכמו שאנו רואין במוחש דכאשר האדם טרוד ביותר, הנה אם יראה גם מראה נחמדה ויפה ביותר, או ישמע קול ערב ביותר, הוא אינו רואה ואינו שומע, ורק כאשר הנפש הוא בעונג בעצמו, אז הנה הוא מתענג בכל התענוגים הנ"ל, הרי שהתענוג הוא תענוג הנפש עצמה, ומ"מ ה"ה בא בהגבלה בהכחות, ובאמת הרי התענוג בעצם הוא מושלל ומופשט מכל הכחות, וא"כ מה שבא ומתלבש בהכחות ה"ז הגבלה בכלל, ובפרט בהתענוג פרטי בכל דבר שמתענג בו ה"ה בא בהגבלה לפ"ע הדבר ההוא, דכ"ז הרי אינו בערך התענוג בעצם כלל. ובהכרח לומר שהמשכת התענוג בהכחות הוא ע"י ממוצע הכולל כלם, והסדר בזה הוא שהתענוג מתלבש בהממוצע, והיינו בהכח הכולל כולם, ועל ידו בא בכל הכחות בפרט, והכח הכללי שכולל כל הכחות הוא כח החכ' שבנפש, וכידוע שהחכ' כולל כל הכחות, וזהו מה דכל הכחות כלולים תחלה במוח שבראש בכלל, ובכח החכ' בפרט, דכח החכ' הגם שהוא ראשית הכחות הגלויים, עם זה ה"ה כלי לגילוי האורות העצמיים שבנפש, והיינו דגם הכחות שהן מכחות מקיפים שבנפש, באים בכח החכ' בבחי' פנימי, וכן הוא בתענוג, דהגם דתענוג הוא מכחות מקיפים שבנפש, ומ"מ הרי התענוג מתלבש בכח החכ' ובו וע"י בא בהכחות פרטים, וזהו מה שהנפש מתענג בכל החושים והכחות, ומ"מ באים בהגבלה, דכ"ז הוא ע"י אמצעית החכ', כי החכ' היא כלי להגילוי עצמי, והיינו דהגילויים עצמים מתלבשים בכח החכ' כמו שהן בעצמותן, ועם זה הנה ע"י כח החכ' עצמה נעשים בבחי' שייכים להכחות שלמטה ממנה, היינו מה שלמטה מן החכ'. ובוה יובן ב' הענינים דהנפש עצמה מתענגת בכל התענוגים, ומ"מ הנה התענוג בא בהגבלה לפי אופן הכחות, ולפי ערך הדבר ההוא מה שמתענג בו.

והנה כמו שהוא בנפש הטבעי דהתענוג מתפשט בכל הכחות החושים והמדות, והיינו דעצם הנפש מתענגת בכל התענוגים ובא בהגבלה לפ"ע כל כח וחוש, הנה כך הוא בהענוג האלקי הרוחני בנשמה האלקית שמתענגת בכל החושים שבה בעבודת ה', וכמו בראיית עין השכל האלקי שהוא לאסתכלא ביקרא דמלכא, וכמ"ש לחזות בנועם הוי', וכמו בגשמיות הרי בראי' הגשמי' יש בזה תענוג גדול ונפלא במאד, כן ויותר מכן הרי יש תענוג נפלא עד להפליא בראי' נפש האלקית באלקות, וכמא' בעין השכל דבליבא אתחזי כלא, וכן תענוג האלקי שבשמיעה שזהו בדוגמת התענוג שבשיר וזמרה בקול ערב שהוא תענוג גדול כנ"ל, כן הוא מתענג על ה' בהשגתו בגדולת הוי' ונפלאותיו, וכשם שבראי' ושמיעה הגשמי' הרי ההפרש ביניהם שהראי' פועל קירוב גדול שנדבק בהדבר הנראה ונצמד בו והשמיעה דקול ערב פועל געגועים כנ"ל, כן הוא בעבודה בנפה"א דראי' מקרוב ושמיעה מרחוק, דשמיעה הוא השגה והבנה, וכל השגה הוא בריחוק מן העצם, וכן התענוג שברייח כמו

אורה מכניסו ומכבדו, והב' שתאב ומשתוקק שיבאו אליו אורחים, וכשאינם באים מצטער ע"ז בצער רב, והוא מפני גודל התענוג במדת החסד שחפץ לעשות חסד תמיד, וכמו אאע"ה שהי' מדת החסד שלו מפני גודל התענוג שהי' דבוק במדתו של הקב"ה, הרי שע"י התענוג דוקא הוא התפשטות החסד ביותר. וכן הוא בכל המדות ובכח השכל, שבכולם הרי עיקר קיום מציאותם ועיקר חיותם הוא ע"י התענוג דוקא, ולכן התענוג מתפשט בכל הכחות, וכמו בהחוש שיש בהם תענוג, וכמו התענוג שבראיית העין בכל דבר נחמד למראה שיש בזה תענוג נפלא מאד, וכמו שנראה במוחש דכאשר האדם רואה מראה נאה ויפה ביותר הרי לא תשבע עינו, ואינו יכול לנתק את עצמו, ער קאן זיך פון דעם גיט אפ רייסען, לפי שנמשך אחר זה בכל עצמותו, דאס ציט צו די גאנצע עצמיות זיינע, וגם אח"כ כאשר כבר הולך מהמקום ההוא הנה המראה אשר ראה נחקק אצלו, והוא מפני גודל התענוג שבראי. וכן יש עונג המלוכב בשמיעת קול ערב בשיר וניגון, שיש בזה על כמה אופנים שונים, לפעמים גורם עליצות הנפש, ולפעמים שפיכות הנפש, ובכללות גורם געגועים והמשכה, ער שטייט אין א התרגשות פון ביינקענעש און ציען זיך צו א העכערע זאך. דזהו ההפרש בין התענוג שבראי לתענוג שבשמיעה, דהתענוג שבראי גורם מילוי והיינו שמרוה צמאונג, ער איז פארטרונקען אין דעם גישמאק און דאס זעטיקט אים, והתענוג שבשמיעה גורם צמאון וגעגועים, ער שטרעבט צו העכער, דזהו"ע הגעגועים שאינו מסתפק בזה וחפץ יותר. וכן יש עונג המלוכב בריח הבושם הטוב שממשיך המשכה מעצם הנפש, והוא מה שעצם הנפש מתענג בזה. וכן יש עונג המלוכב בדבור, וכמו שאנו רואים במוחש דמי שיש לו חוש בדבור ה"ז עונג גדול מאד ופועל על זולתו, והיינו דלבר זה דדברים היוצאים מן הלב נכנסים בלב השומע, הנה עוד זאת דכתיב (שה"ש) ונפשי יצאה בדברו שע"י הדבור שלו פועל המשכה בהזולת, דזהו מפני גודל התענוג שישנו בדבור, וכן בהכחות הפנימי' יותר כמו במדות ושכל שיש בהם תענוג הנפש, ואף גם בכחות היותר תחתונים הרי בכלם יש בהם תענוג הנפש, וטעם הדבר הוא מפני שהתענוג הוא עיקר קיומם וחיותם ע"כ מתפשט הוא בכלם בשוה היינו דכלם בנויים על התענוג.

והנה התענוג הזה הגם שבא בהגבלה בהכחות בכל כח לפי מציאות מהותו של הכח ההוא, וגם לפי ערך הענין הפרטי שבהכח ההוא, דהרי אינו דומה התענוג שבראי לתענוג שבשכל או תענוג שבשמיעה, וכן בראי גופא הרי בהכרח שיש חילוקים בהענינים שרואה* בא בהגבלה בהכחות בכלל, ובכל אחד מהם לפי ענינו הפרטי. מ"מ הרי זה מתענוגי הנפש, והיינו מה שהנפש עצמו מתענג בכ"ז, והיינו דאין זה בהחוש והכחות מצ"ע כ"א זהו מה שעצם הנפש מתענג בראיית דבר הנחמד בעיניו, ושמיעת קול שיר הערב לו, וכן בריח ודבור או במדה והשכלה. והראי

* בצילום גוכי"ק שתח"י חסר כאן כמה תיבות.

על הענין וישיכל בו, מצד ידיעת עצם כח חכמתו שיודע בעצמו אשר ביכולת עצם כח חכמתו לבא על כל דבר חכמה ושכל, ידיעה זו זהו ידיעת הכח העצמי קודם שבא לידי איזה גילוי, וזהו"ע בידיעת עצמו יודע את התורה.

אמנם ידוע הפי' אורייתא מחכ' נפקת, שרק נפקית מהחכ', אבל שרשה למעלה יותר גם מבחי' החכ' הקדומה, וכמ"ש ואהי' אצלו שעשועים שהתורה היא בחי' שעשועי המלך בעצמותו, דשעשועים הוא תענוג, ותענוג הוא למעלה מחכ'. שכן הוא גם בהמשל היינו בהנפש וכחותיו, שכה החכ' הוא ראשית הכחות הגלויים, ותענוג הוא מכחות המקיפים שבנפש, דהכחות המקיפים הם נעלים יותר מכמו הכחות פנימי', ולכן התענוג הוא מכלל עצמות הנפש*, ובדוגמא כזו יובן למעלה דבחי' שעשועי המלך בעצמותו הוא בחי' התענוג העצמי דעצמות א"ס. והנה התענוג העצמי עם היותו תענוג הפשוט, מ"מ הרי יש בו ב' מדרי', הא' תענוג הפשוט שבא במורגש, והב' מה שלא בא במורגש כלל. דהנה תענוג העצמי זהו בחי' ההעלם העצמי דא"ס, ויש בזה ב' מדרי' הא' כמו שהוא בהעלם בעצמותו ממש, והב' כמו שבא בבחי' ההעלם העצמי דחכ', והיינו בחי' חכ' הקדומה שבעצמות, והגם שהכל הוא בחי' התענוג העצמי, מ"מ הרי יש בזה חילוק כמו שהוא כלול בעצמותו, וכמו שבא בבחי' העלם העצמי דחכ'. והענין הוא דהנה גם מדרי' שהן בחי' עצמיות, והיינו דבכל מקום שהן ה"ז בחי' עצמיות, מ"מ הרי יש בהן חילוק ממדרי' למדרי', עם היות שהכל הוא העצם ממש. ויובן זה בהבחינה והמדרי' דבחי' עתיק דהנה שם עתיק הוא מל' ועתיק יומין שנעתק ונבדל מיומין, והוא בחי' העתקת העצמות כבי', דמשום זה גם כמו שהוא בבחי' כתר דאצי' נקרא ג"כ בשם עתיק, שהוא בבחי' העתקה והבדלה לגמרי מהנאצלים, ומ"מ הנה בחי' עתיק כמו שהוא בבחי' כתר ה"ז נעשה בבחי' ממוצע בין המאציל והנאצלים, והיינו דבחי' עצמות המאציל העליון ב"ה הרי אינו בערך ובגדר נאצלים כלל, ובכדי שיהיו נאצלים הוא ע"י הממוצע, וכל ממוצע הרי יש בו ב' מדרי', בחי' תחתונה שבעליון, ובחי' עליונה שבתחתון, והנה הכתר הוא ממוצע בין המאציל אל הנאצלים, ולכן הנה בחי' כתר כלול מבי' מדרי' והם עתיק ואריך, דבחי' עתיק הוא בחי' תחתונה שבמאציל, ובחי' אריך הוא ראש ומקור לנאצלים, הרי דגם בבחינה ומדריגה שהיא עצמות ממש, דהעצמות הרי בכל מקום שהוא הוא עצמות ממש, ומ"מ הרי אינו דומה בחי' עתיק כמו שהוא בבחינתו, ובחי' עתיק כמו שנעשה בבחי' ממוצע.

והנה יובן זה בעומק ובקירוב יותר כמו שהוא בפנימי' עתיק, דהנה אי' בע"ח שפנימי' אבא הוא פנימי' עתיק, שהגם שזהו פנימי' עתיק ממש שלמעלה ממדרי' החכ', דהנה חכמה היא מוגדרת בגדר האור שהוא גילוי, והיינו דחכ' בכלל

* כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע כתב בשוה"ג: כאן חסר, וצריכים לתקנו.

הוא בחי' ידיעה, ואם היו אומרים הגדרה בבחי' עתיק הוא ההגדרה דלא ידע ולא אתיידע, וכדאי' בספרא דצניעותא להאריז"ל ודע דהוא רישא דלאו רישא אשר שם חביון עוז העצמות הוא עצמו אינו משיג מה שיש בו, וזהו פי' לא ידע ולא אתיידע, דלא ידע מה דהוה ברישא דא, כבי' כמשל האדם שאינו יודע מהות הנשמה שבו, דהנה אנחנו הרי כל ידיעתנו במדר' הנשמה הוא רק בהמציאות ולא במהות, הרי דאם היו אומרים בבחי' עתיק הגדרה, הרי ההגדרה היא לא ידע ולא אתיידע, וכאשר פנימי' אבא פנימי' עתיק, והיינו דכאשר פנימי' עתיק בפנימי' אבא, אומר על זה ולא ידעתי הטעם, וידוע פירושו שהטעם הוא במדר' ולא ידעתי, היינו כמו לא ידע ולא אתיידע. ומ"מ אומר בזה ל' טעם שהוא במדר' חכ', אלא שהטעם הוא בבחי' לא ידע, ומ"מ הוא טעם, והרי אינו דומה בחי' הפנימי' דעתיק כמו שהוא בעתיק ממש, וכמו שבא בבחי' החכ', דבעתיק הוא בבחי' לא ידע ממש וא"א להגיע לזה כלל, וחכ' שבעתיק נקרא שכל מופלא שמופלא מחכ' דאצי' כמו הפלאת מהות רוחני משכל אנושי. דהנה אי' בת"ז אתה הוא חכים ולא בחכ' ידיעה, דחכ' ידיעה הוא חכ' דבי"ע, וחכ' דאצי' היא אינה כחכ' דבי"ע שהיא חכ' ממש, אבל מ"מ הוא בבחי' חכים שהיא חכ' וידיעה, אבל חכ' דעתיק שהוא שכל מופלא היינו שמופלא מחכ' דאצי', וכאשר פנימי' עתיק נעשה בחי' פנימי' אבא, היינו כמו שבא בבחי' החכ' הרי יכולים מ"מ להגיע לזה, הרי הגם שזהו בחי' פנימי' עתיק ממש, מ"מ אינו דומה כמו שהוא בבחי' עתיק וכמו שבא בבחי' חכ'. וכן יובן גם בבחי' עצמות א"ס דהיינו בחי' התענוג הפשוט העצמי, שיש בזה הפרש כמו שהוא בבחי' העלם העצמי בעצמותו ממש, וכמו שבא בבחי' העלם העצמי דחכ' היינו חכ' הקדומה. דהנה ידוע שהתורה היא ממוצע בין א"ס לנש"י, וכמא' תלת קשרין מתקשראין דא בדא ישראל ואורייתא וקוב"ה, דישראל מתקשראין באורייתא ואורייתא בקוב"ה, והיינו לפי שבתורה יש בה מבחי' עצמות א"ס עי"ז היא ממוצע, וכמ"ש עוטה אור כשלמה שיש בתורה ב' מדר' אור ושלמה, דשלמה היא בחי' חיצוני' התורה, והיינו בחי' חכ' התורה שכאה בהתלבשות בהלכות הגשמיים, ובחי' אור הוא בחי' פנימי' התורה, דהיינו בחי' עצמות אוא"ס שבחכ' דתורה, ועי"ז התורה היא ממוצע לקשר נש"י בעצמות אוא"ס ב"ה, והיינו שעי"ז התענוג העצמי שבא בבחי' חכ' הקדומה דתורה עי"ז היא ממוצע לקשר נש"י בבחי' העלם העצמי, הרי הגם שזהו התענוג העצמי ממש שבא בבחי' חכ' הקדומה, מ"מ עי"ז נעשה בבחי' ממוצע, ונתבאר דמה שנעשה בבחי' ממוצע הרי אין זה בדומה כלל כמו שהוא במדר' העצמי, ולכן הרי התענוג הזה בא בבחי' מורגש והו"ע טעמי תורה שיתגלה לעתיד, וכמו שהוא בחי' העלם העצמי הוא בלתי מורגש כלל.

וזהו אורייתא מחכמה נפקת, דנפקת מבחי' חכ' הקדומה, אבל שרש התורה הוא בבחי' תענוג העצמי ממש כמו שכלול בעצמותו שלא בא עדיין בבחי' העלם העצמי דחכ', וזהו ואהי' אצלו שעשועים שהתורה היא בבחי' שעשועים העצמיים ממש. וביאור הענין הוא דהנה ארו"ל (סוטה לה ע"א) דרש רבא מפני מה נענש דוד

מפני שקרא לדבר תורה זמירות שנא' (תהלים קיט) זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי, אמר לו הקב"ה דברי תורה שכתב בהן (משלי כג) התעף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות. ולכא"ו א"מ והלא השיר והזמרה בא מצד התפעלות התענוג שבנפש, וכמו שיר הלזים שבא מחמת העונג, וכמאמר יודעים לכוין בשיר, היינו שהשיר בא ע"פ הכוונה פנימי' בעונג שבנפש, שזהו בחי' תענוג שבחכמה, וזהו"ע זמירות היו לי חקיך בחי' תענוג הנעלם שבחכמה דתורה, וכמו הטעמים והנגינות שבתורה, וא"כ מפני מה נענש על זה, הלא זהו מעלה ומדר' גבוה. וגם מהו דיוק הלשון דברי תורה שכתב בהן התעף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות, דמשמע דלולי זאת הי' מהראוי לקרוא אותן בשם זמירות, אבל מאחר דהתעף עיניך בו ואיננו א"כ איך אפשר לקרוא אותן בשם זמירות. אך הענין הוא דהנה כתיב עוטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה, והם ב' בחי' שבתורה, דעוטה אור כשלמה הוא מה שהתורה היא ממוצע לקשר נש"י באוא"ס ב"ה, דההתקשרות הוא בב' ענינים כנ"ל, דעי"ז בחי' שלמה שהוא גליא שבתורה הוא ממוצע שמקשר נש"י באוא"ס ב"ה, ועי"ז בחי' אור שבתו' שהיא פנימית התורה הוא ההתקשרות בהעלם העצמי. ונוטה שמים כיריעה הוא מה שהתורה ממוצע בין אוא"ס לעולמות, שבכדי שיהיו הגילויים מעצמות א"ס ב"ה בעולמות זהו עי"ז אמצעית התורה, והיינו מפני תענוג העצמי המלוכש בתורה כמו שהיא בבחי' חכ' הקדומה. דהנה נודע דהתענוג הוא עיקר הקיום והחיות של כל דבר, דכל כח עיקר קיום מציאותו וחיותו הוא התענוג, וכמו עד"מ בנפש האדם אנו רואים שבכל מדותיו וכחותיו כל עיקר קיום מציאותם וכל התפשטותם הוא עי"ז התענוג דוקא, דגם מי שהוא איש הטוב בעצם שמטבע הטוב להיטיב, מ"מ הנה התעוררות החסד בלבו והתגלותו בהתפשטותו הוא דוקא עי"ז התענוג שיש לו במדת החסד, דלולי התענוג במדת החסד היתה המדה בהעלם בנפש, ולא הי' מתעורר בחסד כלל, ומכל שכן שלא היתה התפשטות מדת החסד בפועל טוב ממש, רק עי"ז התענוג שיש לו במדת החסד הרי הוא מתעורר במדת החסד, ותענוג זה הוא עיקר החיות שבה, אשר משום זה הוא התפשטותה ביותר, וכמו אאע"ה שהי' איש החסד בעצם הרי עיקרו הוא מצד התענוג האלקי שהי' לו במדת החסד, ולזאת היתה התפשטות מדת החסד של אאע"ה בריבוי גדול.

והנה בזה יובן מה שבזה ביאר הרב המגיד ממעזריטש נ"ע ענין בחי' כי חפץ חסד הוא שהוא בחי' חסד דעתיק, דהנה מורינו הבעש"ט נ"ע אמר כי יש חסד ורב חסד כפול וחפץ חסד, וביאר רבינו הגדול נ"ע דחסד הוא בבחי' ז"א, ורב חסד באריך אנפין, ורב חסד כפול הכוונה דכאשר בחי' אריך מאיר בבחי' ז"א אז הנה בחי' ז"א הוא בבחי' זקן, והחסד הוא בבחי' ורב חסד כמו בבחי' אריך, וחפץ חסד הוא חסד דעתיק, שחפץ תמיד לעשות חסד מפני התענוג. והמשל בזה דיש ב' מדר' במכניסי אורחים, הא' דכאשר מזדמן לו אורחים ה"ה מאכילם ומשקם ומכבדם, ומשתדל בכל מילוי צרכיהם ברויות גדולה, אבל אינו תאב ומשתוקק לאורחים, ורק כאשר מזדמן